

Nieuwe aanwas voetbalvandalen?

S. Bogaerts, S., A.C. Spapens & M.Y. Bruinsma (2003) *De bal of de man? Profielen van verdachten van voetbal gerelateerde geweldscriminaliteit*, IVA Tilburg, Tilburg

Van der Torre, E.J. en R.F.J. Spaaij (2003), *'Rotterdamse' hooligans; Aanwas, gelegenheidsstructuren, preventie*. Kluwer, Alphen aan den Rijn.

In het jaarverslag over het seizoen 1999/2000 signaleerde het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme dat er zich een verjonging onder aangehouden voetbalsupporters aftekende. In zijn onderzoek naar de rellen in Rotterdam na afloop van het kampioenschapsoefenstee van Feyenoord in 1999 wees het COT op een 'nieuwe aanwas' van jonge en gewelddadige hooligans. Deze signalen hebben recent tot twee onderzoeken geleid: een onderzoek naar de opkomst van hooligans bij Feyenoord in opdracht van de gemeente Rotterdam en een landelijk onderzoek door IVA-Tilburg in opdracht van het ministerie van VWS.

Rotterdamse Hooligans

Het rapport *'Rotterdamse' hooligans. Aanwas, gelegenheidsstructuren, preventie* (van der Torre & Spaaij, 2003) is gebaseerd op interviews met 18 Feyenoord supporters en in totaal 31 vertegenwoordigers van bestuur, justitie, politie, Feyenoord, jongerenwerk en horeca. Daarnaast zijn wedstrijden bezocht, alsmede kroegen en discotheken. Ook werden politiegegevens geraadpleegd. Het rapport besteedt achtereenvolgens aandacht aan harde-kernhooligans, hooligan-aanwas en gelegenheidsstructuren en eindigt met een hoofdstuk over preventiestrategieën. De onderzoekers concluderen dat de 'oude' harde kern aan betekenis heeft ingeboet en dat andere typen hooligans zijn opgekomen. Ze onderscheiden vier typen hooligan-aanwas op basis van een (ideaaltypisch) onderscheid tussen tijdelijke en duurzame aanwas en tussen (bijna) groepen en categorieën. Bij de 'slagorde' wordt de harde kern tijdelijk aangevuld met jongvolwassenen die een hooliganverleden

kunnen hebben, terwijl het bij 'gelegenheidshooligans' gaat om een categorie jongeren/ jongvolwassenen met begrensde clubbinding die op spanningen en mogelijke ongeregelde afkomsten. 'Jongerenkern en volgers' vormen een meer duurzame vorm van hooligan-aanwas: het gaat daarbij om jongeren/ jongvolwassenen die status nastreven via hooliganisme. Bij 'offenders' zou het gaan om een categorie jongeren/ jongvolwassenen met lage gewelddrempels. Bij alle vier de typen spelen gelegenheidsstructuren een belangrijke rol. De auteurs wijzen onder andere op situatiegebonden selectieprocessen, reikansen en groepsdynamische processen. Op grond van hun typering en signaleerde gelegenheidsstructuren doen de auteurs in totaal 41 specifieke voorstellen voor de preventie van voetbalgeweld. Daarbij komen veel al bekende maatregelen als informatieverzameling en -analyse (ook op niet-voetbal domeinen) aan de orde. De auteurs sluiten hun rapport af met wat zij een 'gelegenheidsmodel' voor voetbalgeweld noemen, dat als hulpmiddel bij de risico-inschatting gebruikt kan worden. De inventarisatie van factoren die van invloed zijn op het ontstaan en de escalatie van voetbalgeweld (de 'gelegenheidsstructuren') biedt praktische aanknopingspunten. De indeling in verschillende typen aanwas is voor discussie vatbaar maar in aanleg interessant. Nader onderzoek zou aan het licht moeten brengen hoe belangrijk (ook kwantitatief) de verschillende typen in de praktijk zijn. En het is de vraag in hoeverre een indeling in categorieën recht doet aan een dynamiek waarbij 'wannabe's' deel gaan uitmaken van een 'harde kern' met daaromheen 'meelopers'. Problematisch is ook dat iedere categorisering (of het nou gaat om supporters of om wedstrijden) al snel een eigen leven gaat leiden, waardoor maatwerk in de aanpak eerder belemmerd dan bevorderd wordt.

De bal of de man?

'De bal of de man? Profielen van verdachten van voetbal gerelateerde geweldscriminaliteit' (Bogaerts e.a., 2003) is een merkwaardig rapport. De inhoud rechtvaardigt de titel niet en past niet bij de doel-

stelling van de onderzoekers: 'Onderzoeken van risicofactoren in relatie tot gewelddadig en/of crimineel gedrag, bij verdachten die door de politie zijn aangehouden ter zake voetbal gerelateerd geweld.' De onderzoekers hebben 86 van in totaal 157 verdachten die in de eerste helft van het seizoen 2002 - 2003 zijn aangehouden rond 16 voetbalwedstrijden van 9 clubs in het betaalde voetbal nog op het politiebureau geïnterviewd. In feite zijn maar 30 van de 86 geïnterviewde verdachten aangehouden voor een geweldsdelict (openlijk geweld, mishandeling, tabel 4.2). Vaker ging het om personen die 'beledigingen uitten richting de politie, baldadig waren, vuurwerk afstaken of bij zich hadden, of waarbij onrechtmatigheden of wapens werden aangehouden.' Toch hebben de auteurs het door het hele rapport over de geïnterviewden als 'geweldplegers'. Het wordt nog merkwaardiger (zeggen we ook als betrokkenen die samen met collega voetbalonderzoekers in een eerder stadium een onderzoeksvoorstel naar de nieuwe aanwas bij VWS hadden ingediend). Het onderzoek is namelijk verricht ter uitvoering van een toezegging van de staatssecretaris van VWS aan de Tweede Kamer dat nader onderzoek zou plaatsvinden naar de nieuwe aanwas van met name jeugdige vandalen. De Tweede Kamer heeft reden om ontevreden te zijn, want wat blijkt? Het rapport gaat helemaal niet over de nieuwe aanwas! (de gemiddelde leeftijd van de geïnterviewden was 24 jaar en 6 maanden). En ook niet over de achtergronden van de 'harde kern' (een aanvullende onderzoeksvraag). In plaats daarvan pretenderen de onderzoekers een representatieve groep onderzocht te hebben. Ze wijden een heel hoofdstuk aan de representativiteit van hun gegevens en concluderen dat de groep geïnterviewden representatief is voor de 'arrestantenpool' van de negen in het onderzoek betrokken clubs, binnen de onderzoeksperiode. Dat is wel een heel gekwalificeerde representativiteit, en zelfs die is aanvechtbaar. De onderzoekers gaan daarbij helaas niet in op de vraag hoe algemene conclusies over voetbalgerelateerd geweld getrokken kunnen worden enkel op basis van gegevens van aangehouden

voetbalsupporters (een bekend probleem bij onderzoek op basis van politiegegevens). Wie wel en niet wordt aangehouden rond een voetbalwedstrijd hangt van veel factoren af.

'Harde kern' supporters weten vaak uit handen van de politie te blijven terwijl de nieuwe aanwas niet altijd 'aanhoudingswaardige' overtredingen en misdrijven pleegt.

De methodologische problemen gaan nog verder: van de verdachten waaraan medewerking is gevraagd heeft 95 procent toegestemd om aan een interview met een van de onderzoekers mee te werken. Dat is een hoge respons, maar helaas blijkt later in het rapport dat ongeveer de helft van de respondenten geen antwoord gaf op een groot aantal vragen. De auteurs maken niet duidelijk of het vooral de geweldplegers waren die weigerden te antwoorden, en dat beperkt de waarde van hun analyses aanzienlijk. Op mogelijke ethische aspecten van de gevolgde werkwijze gaan ze ook niet in.

De eerste drie hoofdstukken van het rapport bevatten de resultaten van een literatuuronderzoek. Vervolgens gaan de onderzoekers in op methodologische aspecten. Van de geïnterviewde verdachten zijn ook achtergrondgegevens verzameld in politieregisters. Daarnaast hebben de onderzoekers ook bij enkele wedstrijden observaties verricht, maar 'Vanuit veiligheidsoverwegingen en om geen extra last te veroorzaken, bleven de onderzoekers bij zware risicowedstrijden op het politiekantoor.' Na hun methodologische verantwoording beschrijven de auteurs vervolgens de context waarin geweld plaatsvond bij de in het onderzoek betrokken wedstrijden. De wedstrijd waarbij zich de grootste ordeproblemen voordeden in de onderzoeksperiode is in het onderzoek overigens niet meegenomen. In de volgende vier hoofdstukken komen de eigenlijke resultaten van het onderzoek aan bod, op basis van uit de interviews verkregen gegevens en door het CIV aangeleverde achtergrondinformatie over de geïnterviewden, zoals criminele antecedenten.

De onderzoekers stellen zelf vast dat 'de onderzoeksresultaten in grote lijnen overeenkomen met hetgeen uit de beschikbare literatuur naar voren komt omtrent uiteenlopende risicofactoren.' Die constatering is juist: het onderzoek heeft absoluut niets nieuws opgeleverd. De enige potentieel interessante bijdra-

ge van het onderzoek is gelegen in de aanzet voor een ontwikkeling van profielen om risico's (van recidive) te taxeren. Gezien de methodologische problemen kan aan de resultaten van de analyse echter weinig waarde worden gehecht. Op grond van hun resultaten onderscheiden de auteurs drie risicogroepen: laag, medium en hoog. Bij de laag risico-groep is geen sprake is van geweldsantecedenten of meerdere andere risicofactoren (23 procent). Dat blijken de jongste aangehouden te zijn. Bij de medium risico groep is sprake van weinig risicofactoren in combinatie met antecedenten, of van meerdere risicofactoren zonder dat men eerder is aangehouden door de politie (33 procent). Deze verdachten zijn wat ouder. De oudste aangehouden verdachten vallen in de categorie personen met een hoog risico: er is sprake van (voetbalgerelateerde) geweldsantecedenten en van meerdere andere risicofactoren (44 procent). Met andere woorden: 'Potentieel risico is minder aanwezig in de jongste groep dan in de oudste groep.' Hoe verrassend is het dat bij oudere aangehouden verdachten de kans groter is dat ze al ooit eerder door de politie zijn aangehouden?

'De bal of de man' is dus geen onderzoek naar de 'nieuwe aanwas' geworden, geen onderzoek naar 'de harde kern' en zelfs geen onderzoek naar 'geweldplegers bij voetbalwedstrijden'. Diverse conclusies die de onderzoekers trekken staan los van de gegevens die ze verzameld hebben, zoals: 'Uit het onderhavige onderzoek komt naar voren dat het voetbalgerelateerde geweld steeds meer los lijkt te zijn komen staan van de traditionele context van de voetbalwedstrijd.' (pag. 153). Uit het feit dat de gemiddelde leeftijd van de geïnterviewden 24 jaar en zes maanden was concluderen de onderzoekers dat 'nieuwe aanwas' helemaal niet bestaat!

De koppeling tussen de onderzoeksresultaten en de aanbevelingen van het onderzoek is nog zwakker. Met de aanbeveling dat een meer individuele en dadergerichte benadering gevolgd zou moeten worden, liften de onderzoekers handig mee op bestaande ontwikkelingen: hun eigen gegevens bieden onvoldoende aanknopingspunten voor zo'n aanbeveling. De auteurs maken niet duidelijk waarom de daarbij behorende risico-inschatting door het CIV plaats zou moeten vinden (en niet beter op lokaal niveau zou kunnen

gebeuren). De auteurs vestigen hun hoop verder vooral op het strafrecht: van strafrechtelijke stadionverboden met meldingsplicht, strafrechtelijke hulpverlening, geldboetes en leerstraffen verwachten ze veel heil. Enige praktijkkennis had hen wellicht wat voorzichtiger gemaakt: zo gaan veel verdachten in beroep tegen een strafrechtelijk stadionverbod en is er daardoor geen sprake meer van lik op stuk. Dat is nu net het interessante van het civielrechtelijk stadionverbod.

Voetbalgerelateerd geweld is vooral een maatschappelijk probleem, of in de woorden van de onderzoekers: 'Het voetbalgerelateerde geweld wordt op dit moment nog teveel benaderd vanuit de gebeurtenissen tijdens en rondom de voetbalwedstrijden'. Met die boodschap legt dit onderzoek de bal vooral bij politie en justitie, en bijvoorbeeld niet bij voetbalclubs, de KNVB of de opdrachtgever, het ministerie van VWS.

Nieuwe aanwas?

Hoe zit het nu met die nieuwe aanwas? Het is daarbij van belang onderscheid te maken tussen diegenen die *ongeacht hun leeftijd* deel uit gaan maken van groepen geweldplegers (nieuwe hooligans) en groepen jongeren tot een leeftijd van maximaal 14-15 jaar die zich met hun afwijkend gedrag manifesteren bij voetbalwedstrijden (jonge toekomstige hooligans). Geen van de twee onderzoeken maakt dit onderscheid. Het CIV heeft in zijn laatste jaarverslag de leeftijdsopgaven van voorgaande jaarverslagen gecorrigeerd. Het percentage aangehouden 12-18 jarigen is in het seizoen 2001/2002 gedaald tot 17 (het -gecorrigeerde- hoogtepunt in de afgelopen jaren was 26%). Het CIV concludeert nu: 'Kijkend naar de cijfers is duidelijk dat het negatieve aandeel van de jeugdige supporters aan het afnemen is.' Geen problemen met aanwas dus? Die conclusie is voorbarig. Ook het CIV baseert zich slechts op informatie over aangehouden verdachten en het is ook hier de vraag of we met deze registraties een beeld kunnen krijgen van harde kern of nieuwe aanwas. Voetbalgerelateerd geweld bestaat in Nederland sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw. Degenen die nu voor problemen zorgen zijn echt niet dezelfde van toen. 'Instroom' en 'uitstroom' (rekruten en afzwaaiers) zijn onderdeel van een voortdurend proces. Als we willen weten hoe dat proces werkt, en welke factoren betrokken-

heid van nieuwe geweldplegers bevorderen, zijn gerichte analyses nodig met een lange-termijn perspectief. De aanzet van het COT, met al zijn beperkingen, kan daarbij van nut zijn. Het IVA-rapport daarentegen kan maar beter zo snel mogelijk vergeten worden.

Otto Adang (NPA) en Henk Ferwerda (Advies- en onderzoeksgroep Beke)

De longstay afdeling van Veldzicht

Een evaluatie

C.H. de Kogel en C. Verwers
WODC/ ministerie van Justitie
Onderzoek en beleid 207
Boom Juridische uitgevers
Den Haag 2003
ISBN 90 5454 343 4

Publiek geweld

Kees Schuyt en Gabriël van den Brink
Amsterdam University Press,
Amsterdam 2003
ISBN 90 5356 572 8

Een themanummer van Mens & Maatschappij over die vormen van geweld in de publieke of semi-publieke ruimte, die niet politiek gemotiveerd zijn, maar wel het algemeen gevoel van veiligheid beïnvloeden. Ook het geweld van burgers tegen de politie krijgt aandacht. Jaap Timmer schrijft over dit laatste, aansluitend op de eerdere publicaties van hem over dit thema.

Geen ABC

Analyse van rijksrechercheonderzoeken naar ambtelijke en bestuurlijke corruptie

Hans Nelen en Andrea Nieuwendijk
Onderzoeksschool Maatschappelijke Veiligheid

Boom Juridische uitgevers
Den Haag 2003

Een helder boekwerk naar 17 gevallen van ambtelijke en bestuurlijke corruptie, waarbij met name het gedeelte over de risicofactoren zeer behulpzaam is bij het opstellen van anticorruptiebeleid of breder integriteitsbeleid. De factoren die ertoe doen, zijn onderzocht:

de sociale relatie tussen omgekochte en omkoper, de rol van de leidinggevende, de structuur, het personeelsbeleid en de cultuur van de organisatie.

Cameratoezicht

De menselijke factor

Politiekunde nr. 5

Drs. A.I.M. Weitenberg, drs. E.J.M. Jansen, drs. I. van Leiden, dr. J.H. Kersholt en dr. H.B. Ferwerda

Uitgeverij Kerckebosch bv, Zeist
TNO Human Factors, Soesterberg, Politie & Wetenschap, Apeldoorn
Zeist/Apeldoorn, juli 2003
ISBN 90 6720 319 X

Of geweld zal worden gebruikt

Militaire bijstand bij de handhaving en het herstel van de openbare orde 1840-1920

Ronald van der Wal

Uitgeverij Verloren, Hilversum, 2003
ISBN 90 6550 734 5

Van 1840 tot na de Eerste Wereldoorlog speelde het leger een belangrijke rol in de ordehandhaving. Niet alleen repressief, maar ook preventief bij allerlei manifestaties en openbare gelegenheden trad het leger op waar de reguliere politie gaten liet vallen. Het boek schetst een beeld van de moeizame demilitarisering naar het kermisoproer. Versterking en professionalisering van de reguliere politie deed de rol van het leger uiteindelijk verdwijnen. Wat opvalt in deze studie is dat de argumenten van toen ook nu nog gehanteerd worden als het erom gaat om het leger een rol in de politiezorg te geven: 'Het 'kostbare' leger kan zich zo nuttig maken', maar ook de opvattingen van de voormalige directeur van politie Provo Kluit doen nog altijd van zich spreken: 'Het leger is door de militaire achtergrond minder geschikt voor uitvoering van politietaken, onervaren in omgang met publiek, snel geneigd tot wapengeweld en het provocerend karakter van hun verschijning.' Kortom, soms is er niets nieuws onder de zon. Dat is nu juist ook het aardige van de bestudering van onze politiegiedenis. Laten we hopen dat het project van Cyrille Fijnaut 'Geschiedenis van de Nederlandse politie in de twintigste eeuw' nog meer van dit soort werk mag opleveren.

Tijdschriften

In het Tijdschrift voor Veiligheid & Veiligheidszorg (nr. 3, september 2003,

NPA/Reed Business Information bv) is het hoofdartikel gewijd aan slachtofferhulp, meer specifiek: naar de diagnostische waarde van de Scanner, een korte checklist, die aansluitend op de aangifte wordt afgenomen. Met dit instrument lijken langetermijnklachten (gevoelens van onveiligheid, angst voor hernieuwde kennismaking met criminaliteit) beter te kunnen worden voorspeld dan door de (objectieve) ernst van het delict.

Verder een artikel over de verwerking van een ongeval waarbij mensen brandwonden opliepen en een overzicht van alle moord- en doodslagzaken in de periode 1992 - 2001.

Het oktobernummer van VMHP, het tijdschrift van de Vereniging van Middelbare en Hogere Politieambtenaren is een themanummer over de cao-onderhandelingen 2004. Onderwerpen die voorbijkomen zijn: het loongebouw van de Nederlandse politie; de zaken die het definitieve wenspakket niet hebben gehaald en de cao-inzet.

Recherche Magazine (nr. 8, oktober 2003) kopt met een artikel over Paranormale sporen, ofwel: 'De paragnost als laatste strohalm'. Hoewel het

tegenwoordig steeds minder in zwang is om 'helderzienden' in te schakelen, zijn er voorbeelden uit het verleden waarin door hun toedoen zaken in een stroomversnelling zijn geraakt.

Of door digitale gezichtsreconstructie het oude boetseerwerk gaat verdwijnen, daarover is niet iedereen het eens. George Maat, hoogleraar aan de medische faculteit te Leiden, vindt tenminste dat het driedimensionale handwerk prettiger en echter oogt ('De virtuele gezichtsreconstructie'). Geert-Jan Knoops, raadsman van de veroordeelden in de Puttense moordzaak en hoogleraar Strafrecht aan de Universiteit van Utrecht, vertelt in een interview waarom hij pleit voor een landelijke denktank van deskundigen voor de recherche.